

ESPADALER, Anton M. (ed.): *Jaufré*, Barcelona: Barcino, 2021; «Biblioteca Barcino».

ALBA ROMANYÀ SERRASOLSAS

Universitat de Barcelona

romanyais@ub.edu

Aquest any, l'editorial Barcino ens ha ofert el *Jaufré*, una novel·la en occità de quasi 11.000 versos que parodia l'univers artúric. Aquest *roman* anònim del segle XIII —deliciós, ben escrit, emocionant i lleuger— apareix traduït al català per primera vegada de la mà d'Anton M. Espadaler, que també ha estat l'encarregat de modelar els paratextos de l'edició. El volum —considerable, de 783 pàgines— s'obre amb un prefaci volgudament breu que té la funció d'introduir quatre idees essencials per a tots els públics, continua amb el text de l'obra —en occità a les pàgines parells i en català a les imparells— i es tanca amb un postfaci extens pensat per satisfer els lectors més àvids de coneixements. També ofereix centenars de notes profusament documentades —referenciades per número de vers— que permeten treure tot el suc de l'obra i dels seus models literaris. És en aquests paratextos on Espadaler exhibeix els fruits de la seva recerca sobre la novel·la, que ha durat dues dècades. Es tracta, doncs, d'una edició completíssima i versàtil d'un clàssic fonamental: un esdeveniment literari.

El text occità del volum parteix de la proposta filològica de Lavaud & Nelli, del 1960, amb poques modificacions: es modernitzen els criteris d'edició formals d'acord amb l'occitanística actual i, també, es proposen alguns canvis significatius

—menys de quaranta— degudament documentats al final del volum. Si aquest *Jaufré* és una novetat destacada, doncs, no és perquè presenti una nova edició del text original, sinó perquè n'clareix els fragments més problemàtics, dona claus de lectura i n'ofereix una traducció acurada i fresca que aconsegueix apropar aquest *roman* de fa quasi vuit segles —i amb la *Flamenca*, quasi l'únic escrit en llengua occitana— a un públic lector que vol passar-s'ho bé. La traducció, en lletra grossa, permet una lectura lleugera i divertida d'un relat que, destinat al plaer dels seus oïdors, demana justament les ganes d'entrar en el joc literari.

El *Jaufré* és, per damunt de tot, una novel·la d'aventures: «[l]'aventura significa abandonar el confort de la vida de cort per enfrontar grans riscos, sotmetre's a proves inoïdes, assajar el valor i l'enginy, sortejar l'imprevisible sense témer el combat, ni la mort, ni els abismes dels enigmes més sorprenents, ni l'encís de les meravelles més seductores», diu Espadaler al prefaci de l'obra (p. 8). Efectivament, les aventures donen un espai a l'home corrent per desenvolupar-se i esdevenir un heroi: l'escuder Jaufré és armat cavaller pel rei Artús i, tot just després, emprèn un viatge farcit de perills que li permetrà demostrar la seva vàlua, fer-se un lloc al món, descobrir l'amor i entrar de ple en la maduresa. Empès a perseguir el malvat Taulat de Rogimont, que ha gosat ofendre el seu rei, Jaufré s'enfronta a múltiples perills per acabar superant-los.

L'estructura de l'obra resulta familiar perquè, encara avui, s'utilitza contínuament en novel·les i sèries de televisió. El protagonista, Jaufré, ha d'aconseguir un objectiu final, però, pel camí, va trobant-se diferents reptes que posen el gran desenllaç i que, al mateix temps, el preparen per poder-lo superar amb èxit. Cada entrebanc constitueix un petit episodi que funciona perfectament com a unitat però que, alhora, contribueix a crear el fil conductor que ens va portant fins a la resolució de l'aventura. Aquest esquema de petits episodis lligats amb un argument de fons encara s'utilitza recurrentment en ficcions que reproduïxen el model del cavaller errant: pensem en *Bola de drac* o en *Mandalorià*, per exemple, i també en obres com *El Senyor dels Anells* o *Harry Potter*. Llegir el *Jaufré* és reconèixer aquesta estructura en una novel·la del segle XIII i saber-nos fills de la cultura que representa.

Les aventures de Jaufré, a banda de ser trepidants i ben construïdes, fan riure. La novel·la és una paròdia dels llibres de cavalleries artúrics, que s'avança al famós *Quixot*. Els autors del *Jaufré* —eren dos, tot i que no en sabem els noms— coneixien l'obra de Chrétien de Troyes i gaudien distorsionant-ne fragments coneguts. Si Perceval —un dels grans protagonistes de Chrétien— no s'atreveix a preguntar res a la cort del rei pescador i aquest és el motiu de la seva perdició, Jaufré és vexat i macat per preguntar innocentment sobre uns crits estranys que fan ara i adés els vilatans d'un regne malaurat. Si Perceval ha de desfer-se dels cavallers que l'importunen mentre ell està ocupat pensant en la seva estimada —una gota de sang sobre la neu li ha evocat el seu rostre blanquíssim—, Jaufré ha de presentar batalla per poder continuar dormint perquè, després de tanta lluita, està molt cansat. El cavaller, mig adormit i cada vegada més enfadat, protagonitza

za, llavors, un dels episodis més divertits de la novel·la, que es gaudeix independentment de si es reconeix el referent llibresc que vol parodiar.

L'edició que presenta l'editorial Barcino a la seva col·lecció Biblioteca Barcino —dedicada a publicar els clàssics de la literatura catalana en un format assequible, manejable i rigorós— està construïda intencionadament per permetre diferents profunditats de lectura, segons el gust del consumidor. Un adolescent interessat en l'aventura podria llegir perfectament el breu prefaci —o saltar-se'l, fins i tot— i anar directament a la traducció de la novel·la, que es llegeix de seguida i amb avidesa. Aquest hipotètic adolescent podria ignorar completament la versió occitana del relat i gaudir, així, d'una obra francament divertida que, pel caràcter iniciàtic de l'aventura del cavaller novell, pot agradar especialment al públic jove.

D'altra banda, l'edició és prou versàtil per complaure un lector una mica més fi. Sent així, també admet llegir la versió occitana de l'obra o anar alternant la traducció amb el vers occità. A més, l'annotació permet anar consultant petits detalls erudits de la narració, referències a d'altres obres o justificacions d'algunes decisions de traducció. El *Jaufré* desvetlla un gran interès entre els erudits perquè és un dels dos grans *romans* conservats en llengua occitana, juntament amb la *Flamenca*. La llengua francesa és bona per a la narrativa, mentre que l'occitana és especialment indicada per a la lírica, explicava el trobador Ramon Vidal de Besalú a les *Razos de trobar*, i és que, efectivament, l'associació entre llengües i gèneres literaris pot ser un dels motius pels quals es conserven tan poques mostres de *romans* en llengua d'oc. D'altra banda, la matèria de Bretanya, en general, i el cicle de novel·les del rei Artús, en particular, van circular sobretot en francès i és per això, també, que el *Jaufré* resulta tan rellevant: és una de les poques mostres d'aquest univers en la cultura occitanocatalana.

El llibre, a hores d'ara, ja ha gaudit d'un cert èxit i s'ha convertit en un dels títols més venuts de la Biblioteca Barcino, potser perquè la signatura d'Anton M. Espadaler sempre és una promesa de rigor i diversió. A més, la qualitat de l'edició es fa palpable des de la coberta fins a l'última pàgina, amb un equilibri entre l'exigència que caracteritza la col·lecció i la voluntat de fer-se accessible. Ens podríem preguntar per la decisió de presentar l'obra en edició bilingüe: el 2015 les Edicions de la Universitat de Barcelona van publicar l'altre gran *roman* occità, la *Flamenca*, també traduït per Anton M. Espadaler i, en aquest cas, van optar per editar, només, la traducció catalana. Van aconseguir, així, un volum més breu, manejable i segurament més barat que a hores d'ara ja va per la segona edició. Amb tot, Barcino és possible que busqui satisfer un públic més específic, avesat a la lectura de textos medievals, a la vegada que s'obre a nous ulls que llegiran, segurament, només les pàgines imparelles. El risc de publicar una obra d'aquesta magnitud en edició bilingüe és molt elevat i cal posar-lo de rellevància perquè gairebé duplica el número de pàgines del volum. Amb tot, és cert que també ofereix una experiència lectora molt més rica. En efecte, no hi ha dubte que Barcino ha volgut trepitjar fort per aportar a la biblioteca catalana un clàssic fonamental